

*J. Skrzypek, Studia nad pierwotnym pograniczem polsko-ruskim w rejonie Wołynia i Grodów Czerwieńskich, Warszawa 1962, 176 str.*

*F. Persowski, Studia nad pograniczem polsko-ruskim w X—XI wieku, Wrocław—Warszawa—Kraków, 1962, 151 str., 1 mapa.*

Jedné z málo objasněných i když často diskutovaných otázek polsko ruské historie — průběhu a vývoje společných polsko-ruských hranic — věnovali současně pozornost dva polští autoři. J. Skrzypek i F. Persowski pracovali se stejnými prameny, převážně historickými a doplňovali své závěry poznatky z oboru archeologie, filologie a etnografie. F. Persowski zaměřil svou práci poněkud širěji, jde mu o zjištění vývoje polsko-ruských hranic přibližně do 15. století. J. Skrzypek se naproti tomu soustředil na období 10—11. století a především na oblast Volyně, na otázku „czerwieńskich grodów“.

Oba autoři vycházeli z názoru, že archeologický materiál není pro řešení otázky hranic postačující; je známo, že právě pohraniční oblasti, ve kterých docházelo nejčastěji k ozbrojeným srážkám, byly jen řídko osídleny, a v některých obdobích a oblastech se zcela vyliďňovaly. J. Skrzypek proto na archeologický materiál nespolehá a vychází pouze z poznatků zjištěných v historických pramenech. Hodnotí politickou situaci před jedenáctým stoletím v Polsku i v Rusku, kdy se Kijevská Rus stýkala s knížetstvím halicko-włodimírským. Vedle toho velmi pečlivě zkoumá způsob zaměstnání obyvatelstva v daném období v souvislosti s geografickými podmínkami a snaží se tak doplnit závěry plynoucí z psaných pramenů.

Největší část práce věnoval J. Skrzypek lokalisaci tzv. czerwieńskich grodów, které se připomínají v pramenech k roku 981. Někteří sovětsí badatelé, např. Grekov, na základě lokalisace czerwieńskich grodów posunují polsko-ruskou hranici směrem na západ, mezi řeky Bug, Wieprz a na jihu San; Skrzypek se však domnívá, že czerwieńskie gródy ležely na území patřící Polsku a že tedy hranice probíhala v oblasti Volyně poněkud východněji. Neujasněná zůstává také otázka obyvatelstva této pohraniční oblasti; prameny sem umísťují v poměrně krátkém časovém údobí tři kmeny: Duleby, Buzany a Volyňany. Autor se kloní k názoru, že Dulebové a Buzané byly samostatné kmenové celky, zatím co Volyňané byl název obyvatel města Volyně a mohli být buď Buzany nebo Duleby.

F. Persowski zvolil poněkud jinou metodu pro zjištění postavení polsko-ruských hranic. Také on vychází z názoru, že vlastní hraniční pásmo bylo řídko osídleno; proto hledá prokazatelně polská hradiska, která by ležela nejbliže ruskému území. Podle takto získané linie a podle význačných geografických bodů (řek, hor, bažin) určuje průběh hranic. Persowski spolehá méně na historické zprávy, pokud se týkají názvů a lokalisace jednotlivých hradů a hradišť, spíše se z nich snaží zjistit údaje o přírodních a hospodářských podmínkách. Na jejich základě a srovnáním se způsoby hospodářství — ždárového zemědělství, vymezuje ty oblasti, které měly předpoklady pro hustější zalidnění. Takové oblasti nepokládá za hraniční. Také F. Persowski věnoval pozornost otázce určení kmenů, které sídlily v pohraničních oblastech. Probírá arabské prameny, Bavorského geografa, byzantské a ruské zprávy a shrnuje názory obsažené ve starší i novější literatuře.

Na základě své práce zastává F. Persowski názor, že v 10. a 11. století sahalo polské území směrem na východ až po řeku Styr, avšak tyto oblasti není možno definitivně přičleňovat ke Kijevské Rusi nebo k Polsku, protože byly neustále předmětem pohraničních srážek. F. Persowski připojil ke své práci velmi detailní mapu známých hradů a hradišť v pohraničních oblastech i s údaji o pramenech, v kterých jsou uvedeny.

Práce obou autorů přináší mnoho nových poznatků ke studiu osídlení pohraničních polsko-ruských oblastí, i když zůstává otázkou, zda není tento problém přeceňován. Jde o území, které bylo osídleno výhradně slovanským etnikem a i když je třeba znalosti o kmenovém rozlišení obyvatelstva upřesnit, zůstává tento problém jen na okraji celé řady důležitějších, které má historie a archeologie ještě před sebou.